

65 jaar Molukkers in Nederland:

Geestelijke verzorging na aankomst

In de Nieuwsbrief van april werd beschreven hoe het sociale leven in de Molukse woonoorden vorm kreeg vanaf 1951. Dat gebeurde onder meer via kerkelijke organisaties. Al direct na aankomst werd een noodgemeente van de Moluks protestantse kerk (Geredja Protestan Maluku, GPM) opgericht, de 'GPM di Belanda' (GPM in Nederland, afgekort als GPMB). De met de transporten meegereisde Molukse predikanten - vaak ook de hoogste in rang binnen het KNIL - waren voor die oprichting verantwoordelijk. Het was namelijk de bedoeling om met de Nederlands Molukse classis op tijdelijke basis onderdeel te blijven van de moederkerk GPM op de Molukken.

Kort daarop ontstonden al meningsverschillen tussen de moederkerk en die in Nederland opgerichte noodgemeente. De moederkerk op de Molukken steunde de onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken (RMS) niet. De classis in Nederland deed dit daarentegen juist wel. De redenering van de Molukse predikanten in Nederland was dat zij het volk zouden volgen. Als dat voor de RMS koos, dan moest de kerk dat ook doen. Ook was de moederkerk van mening dat Molukkers in Nederland zich het beste konden aansluiten bij de Nederlands Hervormde Kerk en dus niet bij een noodgemeente. De Molukse predikanten in Nederland waren juist terughoudend om samen te werken met Nederlandse protestantse kerken omdat zij bang waren om hun autonomie en eigen kerk te verliezen.

Omdat de moederkerk op Ambon de Nederlands Molukse GPMB bleef afwijzen als een RMS-kerk, richtten de Molukse dominees in Nederland in 1952 de Geredja Indjili Maluku (GIM) op, de Moluks Evangelische kerk. Tegelijkertijd werden ook een kerkelijke jongerenorganisatie en een kerkelijke vrouwenorganisatie opgericht. Hoewel ze eerst een andere naam hadden, werden ze later bekend als Pemuda Pemudi Kristen Maluku (PPKM, Christelijke Molukse jongeren) en de Perkumpulan Kaum Ibu Kristen Indjili Maluku (PIKIM, Vereniging van alle Christelijk evangelische Molukse vrouwen).

I.C.C.C.-conferentie te Hillerod, Denemarken, 1-7 aug. 1957. Rechts achter ir J.A. Manusama. Midden: ds A.Z. Sahetapy. 1e v.r. mevr. A. Rugebregt-Gerrits, 2e v.r. mevr. Sahetapy. (MHM/coll. J.A. Manusama)

De GIM zocht aansluiting bij de Wereldraad van Kerken. Deze erkende de GIM echter niet als eigenstandige kerk en wilde haar daarom niet als lid accepteren. Internationaal vond de GIM daarna aansluiting bij de International Council of Christian Churches (ICCC), de conservatieve tegenhanger van de Wereldraad van Kerken. De politieke tegenstellingen tussen de CRAMS en de politieke vertegenwoordiging (zie [Nieuwsbrief juli 2016](#)), hadden ook hun uitwerking op de kerk. Vrij snel na de oprichting van de GIM splitste een groep zich weer af om door te gaan onder de 'oude' naam Geredja Protestan Maluku di Belanda (GPMB). In een aantal woonoorden, maar niet alle, sloten CRAMS-aanhangers zich aan bij de GPMB.

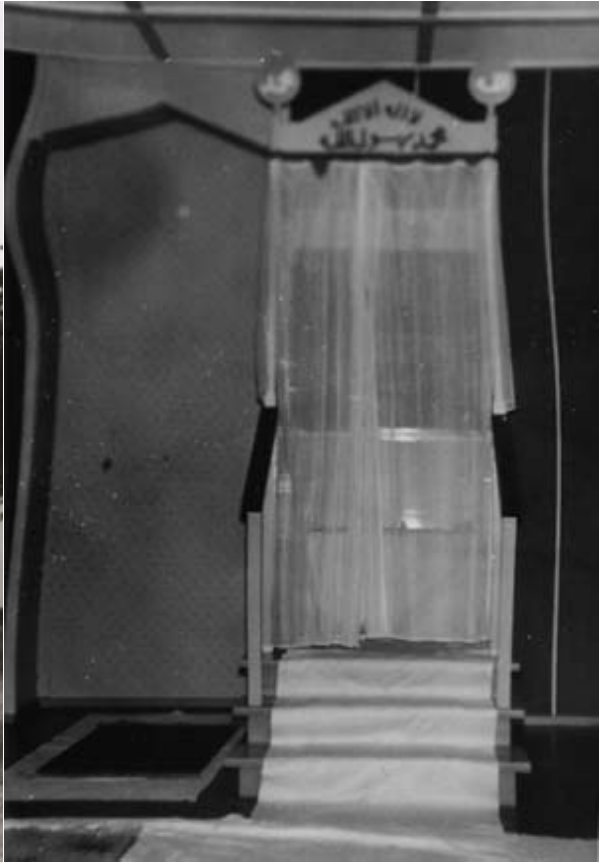
De overgrote meerderheid van de Molukkers die naar Nederland kwamen, was van protestantse huize. Daarnaast was 5% rooms-katholiek en 2% islamitisch. Voor deze beide geloofsgroepen waren er geen eigen geestelijke leiders, zoals de Molukse dominees, meegekomen. In de katholieke kerk is geen ruimte voor het opzetten van eigen kerkgemeentes zoals bij de protestantse kerken wel het geval is. Alle rooms-katholieken vallen onder het wereldwijde gezag van de paus in het Vaticaan en vervolgens onder de bisschoppen (bisdom) en priesters (parochie) die deel uitmaken van de kerkelijke organisatie. De rooms-katholieke Molukkers vielen dus onder de priester die verantwoordelijk was voor de parochie waarbinnen zij kwamen te wonen. Toch werden enkele voormalige missionarissen van de paters van het Heilig Hart aangewezen om de geestelijke verzorging van katholieke Molukkers in de woonoorden te verzorgen. Dit waren de paters Vliegen en Willemse die beiden eerder in de Zuidoost Molukken hadden gewerkt. De betrokken paters reisden tussen de woonoorden en verzorgden katholieke erediensten in het Maleis. Daardoor vonden de katholieke Molukkers, zeker in het begin, niet direct aansluiting bij de Nederlandse kerkprovincie. Dankzij hun eerdere werk hadden de paters makkelijk contact met de bisschop op Ambon. Zij verspreidden bijvoorbeeld het blaadje van het Ambonse bisdom in Nederland. Molukse katholieken in Nederland bleven zich daardoor ook spiritueel verbonden voelen

met de Molukken.

Mgr. Sol leidt de uitvaart van pater Vliegen. (MHM/coll. P. Amukwaman)

Voor de Molukse moslims was de situatie van geestelijke zorg het meest ingewikkeld. Er waren geen imams meegereisd vanaf 1951 en in Nederland waren ook geen grotere moslimgroepen of -structuren waarbij men zich kon aansluiten. Bovendien vormden moslims binnen de Molukse groep ook nog een kleine minderheid. De Molukse moslims waren verspreid ondergebracht in meer dan twintig woonoorden. Het was door die verspreiding voor hen ook ingewikkelder om op te komen voor hun religieuze wensen. Nergens waren aparte gebedsruimtes waarin de gebedsrichting was aangegeven. Maar nog belangrijker: in de keukens werd niet of nauwelijks rekening gehouden van de dieetvoorschriften van de Islam. Enerzijds omdat men er geen weet van had en anderzijds omdat men er geen rekening mee wenste te houden. In 1952 wezen Islamitische Molukkers Achmed Tan aan als hun leider. Hij wilde alle Molukkers met een Islamitische achtergrond in één kamp bij elkaar brengen. Dat lukte hem pas in de laatste maand van 1954, toen de meeste moslim-Molukkers in woonoord Wyldemerck (Balk) in Friesland werden samengebracht.

Moskee in Wyldemerck, preekstoel (MHM)